

Akkervogeltellingen
op de akkers van het
Bergherbos in de winter
van 2016/17

Peter de Boer

Sovon-rapport 2018/09

Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2016/17

Peter de Boer

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Natuurmonumenten Achterhoek

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten Achterhoek

Wijze van citeren: De Boer P. 2018. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2016/17. Sovon-rapport 2018/09. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Uitzicht op akkers bij Stokkum (Olaf Klaassen), Vink (Loes van den Bremer)

Opmaak: John van Betteray

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	2
Dankwoord	3
1. Inleiding	4
2. Gebied	5
3. Werkwijze	6
3.1. Doelstelling	6
3.2. Werkwijze	6
3.3. Bezoekdata- en tijden	6
3.4. Waarnemers	7
4. Resultaten	8
4.1. Soorten en aantallen per deelgebied	8
4.2. Toelichting per soort	12
Literatuur	17
Bijlagen	18
Bijlage 1. Onderzochte soorten	18
Bijlage 2. Gewaskaarten seizoen 2015/16 en 2016/17	19

Samenvatting

Om zicht te krijgen op de effectiviteit van maatregelen voor wintervogels op de akkers rondom het Bergherbos zijn in de winter van 2015/16 voor het zesde opeenvolgende jaar maandelijkse akkervogeltellingen uitgevoerd. De akkers zijn hiervoor opgesplitst in zes deelgebieden die minutieus zijn uitgekamd. Waarnemingen van vogels die binding vertonen met de akkers zijn op puntniveau ingetekend en digitaal opgeslagen ten behoeve van toekomstige analyses. Er is een soortenlijst gehanteerd van typische akkervogelsoorten, met speciale aandacht voor Patrijs en Geelgors. De tellingen zijn uitgevoerd door lokale vogelaars onder coördinatie van Sovon. In dit rapport wordt kort verslag gedaan van de tellingen uit het vijfde onderzoeksjaar. Geelgors en Patrijs worden kort nader besproken. Een analyse valt nog buiten het kader van de onderhavige opdracht.

Afgelopen seizoenen kenmerkten zich door een aantalspiek van wintervogels aan het begin van het seizoen, om later in de winter snel in te zakken en op een laag niveau te stabiliseren. Dit patroon duidt op een geringe voedselbeschikbaarheid in de seizoenen 2014/15 en 2015/16. een oplopend aantalsverloop van wintervogels.

In seizoen 2016/17 was het aantalsverloop 'ouderwets': gestaag toenemende aantallen wintervogels in de loop van de winter. Veel soorten laten een aantalspiek in januari en februari zien. Bij Geelgors wordt met 88 exemplaren in februari de piek bereikt; tegen 19 exemplaren in februari 2015. Ook het gemiddelde aantal Geelgorzen per telling lag met 10 vogels per telling iets hoger dan voorgaand seizoen (toen 7 vogels per telling).

Patrijzen werden net als voorgaand winterseizoen geen waarnemingen gedaan. Wel is Patrijs in het opvolgende broedseizoen van 2017 met één territorium in deelgebied Loerbeek als broedvogel vastgesteld. Net buiten deelgebied Zeddammerakkers is eveneens een enkel territorium van Patrijs gevonden.

Dankwoord

Veel dank gaat uit naar de deelnemende waarnemers: Edwin Witter, Gerbert Strang, Gerard Bruens, Olaf Klaassen, Gerard Jansen, Guido Janze en Gerard ter Heijne. Karel van der Heijden (Natuurmonumenten) wordt bedankt voor het begeleiden, faciliteren en het verzorgen van de vergunningen. Wolf Teunissen dacht mee met de opzet van het project en Lara Marx (allen Sovon) hielp bij het gereed maken van de digitale invoer en het maken van kaartmateriaal.

1. Inleiding

Het Bergherbos heeft een rijke bosvogel- en roofvogelstand (o.a. de Boer 2011 en Klaassen 2015). De akkers rondom het bos hebben een grote potentie voor akkervogels, zowel in het broedseizoen als daarbuiten (Klaassen 2016). Op deze akkers worden door Natuurmonumenten beheermaatregelen getroffen die moeten leiden tot een verbetering van de akkervogelstand in dit gebied. Om zicht te krijgen op de effectiviteit van deze maatregelen worden de aantallen vogels die in de winter gebruik maken van het gebied gevolgd. Meer in detail wordt bij Patrijs en Geelgors onderzocht of deze maatregelen ook van invloed zijn op de lokale broedpopulatie. De volgende onderzoeksvragen zijn geformuleerd:

1. Wat is het huidige belang van de akkers voor vogels?
2. Wat is het effect van de beheermaatregelen op de winterpopulatie van akkervogels?
3. In hoeverre is de gehanteerde gewaskeuze hierop van invloed?
4. Leiden de beheermaatregelen ook tot veranderingen in de roofvogelpopulatie tijdens het winterseizoen?
5. Leiden de maatregelen ook tot veranderingen in de broedpopulatie van Patrijs en Geelgors na het winterseizoen en zijn er gevolgen zichtbaar van de maatregelen op het uiteindelijke broedsucces van deze soorten in het gebied?

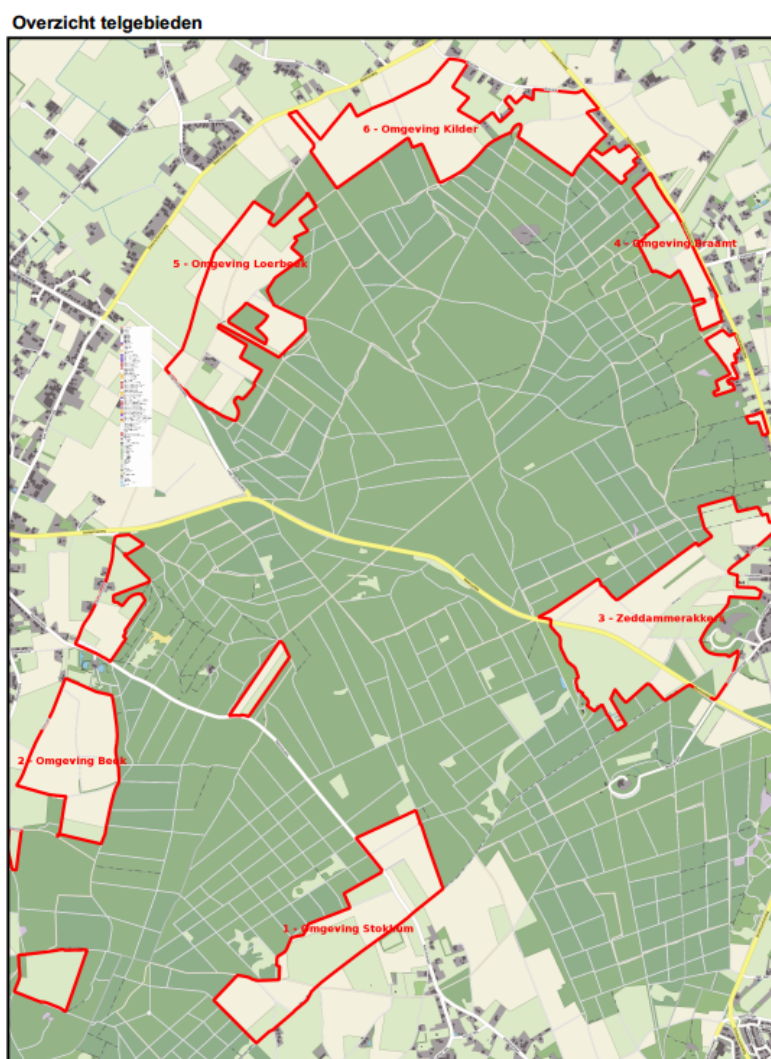
In de winter van 2011/12 is een begin gemaakt met tellingen om de uitgangssituatie voor invoering van de beheermaatregelen vast te leggen (Klaassen 2012). In de winters er na zijn deze tellingen herhaald. Op alle akkers zijn, ongeacht of ze in beheer zijn van Natuurmonumenten of niet, vogels geteld en ingetekend op kaart. De tellingen zijn uitgevoerd onder coördinatie van Sovon. De coördinator nam ook deel aan de tellingen om de telmethode uit te testen en de vrijwilligers zo goed mogelijk te kunnen instrueren. Met ingang van 2014/15 wordt ook de aanwezigheid van loslopende honden tijdens de telling geregistreerd.

In dit rapport wordt kort verslag gedaan van de tellingen uit dit zesde onderzoeksjaar. In hoofdstuk 2 wordt de gebiedsindeling gepresenteerd. In hoofdstuk 3 volgt een uiteenzetting van de methode en verwerking van de gegevens. In hoofdstuk 4 worden de resultaten gepresenteerd en kort toegelicht. Een analyse valt nog buiten het kader van de onderhavige opdracht.

De productie van het kaartmateriaal en de dataverwerking van de stippen is uitgevoerd met een door Sovon ontwikkelde website-invoer (WSN) en ligt opgeslagen in het kantoor van Sovon te Nijmegen.

2. Gebied

Een groot deel van het omliggende gebied van het Bergherbos bestaat uit akkers, die in het beheer zijn van Natuurmonumenten. Het beheer richt zich hier op traditionele graanteelt, waarbij onder andere geëxperimenteerd wordt met de gewaskeuze. Het cultuurland bestaat hiermee uit een mozaïek van graanakkers. De percelen worden doorsneden door zandwegen. Een deel van de akkers bestaat uit verpachte akkers aan agrariërs. Hier wordt voornamelijk maïs en winterrogge geteeld. Op de door Natuurmonumenten beheerde akkers staat onder andere winterrogge, haver, gras/klaver en zomergerst. Daarnaast zijn enkele ruige graslanden aanwezig: de voormalige Zeddammerakker (WOGweide), de voormalige akker/grasland aan de Boterweg (Meursweide), en graslanden aan de Oude Eltenseweg bij Stokkum (betonfietspad). De akkers rond het Bergherbos, in totaal circa 200 hectare, zijn omwille van de tellingen opgesplitst in zes deelgebieden (figuur 1). Het gaat om omgeving Beek, omgeving Loerbeek, omgeving Kilder, omgeving Braamt, omgeving Zeddam en omgeving Stokkum. De aangehouden telgebiedsgrenzen zijn in sommige gevallen iets ruimer dan de eigendomsgrenzen van Natuurmonumenten, vooral in de deelgebieden Zeddam en Stokkum.

Figuur 1. De zes deelgebieden, achtereenvolgens omgeving Stokkum, Beek, Zeddam, Braamt, Kilder en Loerbeek.

3. Werkwijze

3.1. Doelstelling

Het doel van de tellingen is het in kaart brengen van het gebruik van de akkers door vogels tijdens het winterseizoen. Hiervoor zijn systematisch waarnemingen op puntniveau verzameld van vogels die binding vertoonden met de akkers. De nadruk lag hierbij op de typische akkervogelsoorten. Een lijst van de onderzochte soorten wordt gegeven in bijlage 1.

3.2. Werkwijze

Alle waarnemingen van vogels binnen de begrenzing van de afzonderlijke deelgebieden werden op veldkaarten op stipniveau individueel of als groep ingetekend en thuis digitaal ingevoerd via een door Sovon ontwikkelde website-invoer (Avimap). Voor iedere waarneming is onderscheid gemaakt in gedrag:

1. rustend
2. overvliegend
3. foeragerend
4. zingend
5. overig

Alleen vogels die binding met de akkers vertoonden werden genoteerd. Hieronder vielen ook vogels die zich in bosranden en singels bevonden. Dat zijn namelijk de plekken waar veel zangvogelsoorten de meeste tijd doorbrengen als ze niet op de akkers foerageren (vanwege de dekking, met oog op roofvogels, mensen en andere bronnen van gevaar). Overvliegende vogels werden alleen genoteerd als vermoed werd dat het om lokale vogels ging (dus b.v. geen overtrekkende ganzen).

Waarnemers werd verzocht extra gespitst te zijn op waarnemingen van foeragerende vogels. Van een akker opvliegende vogels die zich voegden bij een groep in een aangrenzende bosrand of singel, werden als gehele groep ingetekend op de akker.

Het gebied werd door de waarnemers lopend doorkruist, waarbij regelmatig insteken werden gemaakt om de aanwezige vogels te laten opvliegen, in ieder geval op akkers met reliëf of gewas. Op deze manier werd elk gebied (en met behulp van een verrekijker) echt `uitgekamd`. Bij roofvogels werd indien mogelijk leeftijd en/of geslacht genoteerd.

Er is voor aanvang van de tellingen een startoverleg geweest met de waarnemers. Hierbij zijn de ervaringen uit de eerste jaren geëvalueerd om de methode voor vervolgjaren te verfijnen. Tussentijds zijn ervaringen van de waarnemers uitgewisseld bij het rondmailen van de resultaten van de tellingen. Met ingang van 2014/15 wordt ook de aanwezigheid van loslopende honden tijdens de telling geregistreerd en doorgegeven aan Natuurmonumenten (gelijktijdig met het rondmailen van de resultaten van de tellingen).

3.3. Bezoekdata- en tijden

Het veldwerk vond maandelijks plaats tussen november t/m april, waarbij meestal gestart werd ongeveer een uur na zonsopgang. Als teldatum werd de week na het midden van de maand aangehouden met een voorkeur voor een doordeweekse dag. De ervaringen van voorgaande seizoenen gaven aan dat - in sommige gebieden althans - recreatie verstorend kon zijn. De telperiodes waren:

Week 47	16 t/m 22 november
Week 51	14 t/m 20 december
Week 3	18 t/m 24 januari
Week 7	15 t/m 21 februari
Week 11	14 t/m 20 maart
Week 16	18 t/m 24 april

In tabel 1 staan de bezoektijden weergegeven per deelgebied.

Tabel 1. Teldata- en tijden van de uitgevoerde akkervogeltellingen rond het Bergherbos in het winterseizoen 2016/17, onderverdeeld in zes deelgebieden. Voor de deelgebieden Braamt en Loerbeek waren geen exacte begin en eindtijden bekend.

Maand	nov	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Ronde	1	1a	2	3	4	5	6
Stokkum	29-nov		23-dec	20-jan	24-feb	16-mrt	-
	10:02		10:53	10:02	10:39	10:03	-
	12:01		12:41	11:39	11:43	11:34	-
Beek	19-nov	27-nov	24-dec	21-jan	26-feb	25-mrt	-
	13:50	11:18	09:28	11:10	14:19	09:37	-
	14:57	12:20	10:39	12:26	15:24	10:22	-
Zeddum	-		19-dec	16-jan	20-feb	22-mrt	24-apr
	-		08:30	09:10	08:00	07:30	08:30
	-		11:15	12:10	11:15	10:30	11:00
Braamt	16-nov		16-dec	12-jan	16-feb	14-mrt	14-apr
	10:00		10:00	10:00	10:00	10:00	10:00
	12:00		12:00	12:00	12:00	12:00	12:00
Loerbeek	15-nov		16-dec	12-jan	15-feb	14-mrt	14-apr
	10:00		10:00	10:00	10:00	10:00	10:00
	12:00		12:00	12:00	12:00	12:00	12:00
Kilder	12-nov		24-dec	7-jan	11-feb	25-mrt	4-apr
	08:30		08:45	09:00	08:45	08:00	19:26
	10:30		10:30	10:45	10:30	10:00	19:30

3.4. Waarnemers

Het veldwerk werd uitgevoerd door vogelaars uit de regio die bekend zijn met het gebied. In tabel 2 staan de waarnemers per deelgebied vermeld. In sommige gebieden gingen waarnemers gezamenlijk op pad. Alle waarnemers zijn waarnemers van het eerste uur (actief vanaf 2011/12), met uitzondering van Gerard Bruens (2014/15 eerste seizoen).

Tabel 2. Waarnemers van de akkervogeltellingen in het winterseizoen 2016/17 per deelgebied.

Deelgebied	Waarnemers
Omgeving Beek	Edwin Witter
Omgeving Loerbeek	Gerard Bruens
Omgeving Kilder	Gerbert Strang, Guido Janze
Omgeving Braamt	Gerard Bruens
Omgeving Zeddum	Gerard ter Heijne, Gerard Jansen
Omgeving Stokkum	Olaf Klaassen

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de tellingen gepresenteerd. Hierbij is per gebied een overzicht gegeven van de vastgestelde soorten en aantallen. Voorts is voor Geelgors en Patrijs het verloop over het winterseizoen weergegeven en worden de resultaten vergeleken met eerdere seizoenen. Het is de bedoeling dat de resultaten in een toekomstige analyse worden geïnterpreteerd in relatie met beheermaatregelen en gewaskeuzes.

4.1. Soorten en aantallen per deelgebied

In onderstaande tabellen zijn de resultaten per deelgebied gepresenteerd.

Tabel 3. Soorten en aantallen per bezoek in het winterseizoen 2016/17 in deelgebied Beek e.o. In november twee tellingen (19 en 27); in april is niet geteld.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Blauwe Reiger			3	1		
Blauwe Kiekendief	1-0					
Buizerd	2-0			2		
Torenavalk	1-1			1		
Holenduif		1	2	17	1	
Houtduif	5-0		9	7	2	
Kauw	0-5		5	10	6	
Zwarte Kraai	28-0	2	8	8	31	
Boomleeuwerik				26		
Winterkoning			2			
Merel			9	1		
Zanglijster			2		2	
Grote Lijster			1		1	
Roodborst			3			
Huismus				1		
Graspieper	1-31	12	5	1		
Vink	0-16	53	2	206		
Putter			7	30		
Appelvink				1		
Geelgors		28	6	35		

In deelgebied Beek (tabel 3) zijn vijf tellingen uitgevoerd, waarbij in totaal 20 verschillende soorten zijn vastgesteld. Vink, Geelgors en Zwarte Kraai bleken de talrijkste soorten te zijn.

Tabel 4. Soorten en aantallen per bezoek in het winterseizoen 2016/17 in deelgebied Loerbeek e.o. Voor november drie tellingen: op 14, 15 en 16 november. Wegens gering aantal soorten op de 14^e en 16^e is alleen de telling van 15 november gebruikt. Voor januari drie tellingen: op 12, 26 en 31 januari. Wegens gering aantal soorten op de 26^e en 31^e is alleen de telling van 12 januari gebruikt.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Buizerd				1		2
Torenavalk		1				1
Houtduif		76	90	3		3
Graspieper		33	8			
Roodborst	1					
Merel		3				
Grote Lijster					2	
Pimpelmees		1				
Zwarte Kraai				6		
Vink		1	22	4	5	
Groenling	45					
Sijs	20	5	30			
Geelgors		1	12			

Bij Loerbeek resulteerden zes tellingen in een totaal van 13 verschillende soorten. Hier waren Houtduif, Sijs en Groenling de talrijkste soorten.

Tabel 5. Soorten en aantallen per bezoek in het winterseizoen 2016/17 in deelgebied Kilder e.o. Getallen tussen haakjes net buiten gebiedsgrenzen.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Buizerd						(1)
Torenavalk					1	
Holenduif	4	2		5		
Houtduif			3	40	3	
Veldleeuwerik		2			2	
Graspieper	1	1				
Witte Kwikstaart					3	(1)
Heggenmus			6			
Grote Lijster						(1)
Ekster				1		
Kauw				20		
Zwarte Kraai	2	2	1	6	1	(2)
Vink	1		4		2	
Keep				1		
Putter				2	2	
Barmsijs (Grote of Kleine)	12					
Kruisbek	(22)					
Geelgors	2	11	20	3	4	

In deelgebied Kilder zijn tijdens zes tellingen 18 verschillende soorten waargenomen. Talrijkste soorten waren Houtduif, Geelgors en Kauw.

Tabel 6. Soorten en aantallen per bezoek in het winterseizoen 2016/17 in deelgebied Braamt e.o.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Buizerd				1		
Torenvalk					1	
Houtduif	1		50	7		
Graspieper		15				
Koolmees				1		
Geelgors						2

In Braamt zijn zes tellingen uitgevoerd. In totaal zijn zes verschillende soorten waargenomen, waarvan Houtduif, Graspieper en Geelgors de talrijkste drie waren.

Tabel 7. Soorten en aantallen per bezoek in het winterseizoen 2016/17 in deelgebied Zeddam e.o. Matkop, Spreeuw en Kruisbek zijn eenmalig in laag aantal net buiten de gebiedsgrenzen waargenomen en niet opgevoerd. In november is niet geteld.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Blauwe Reiger			1		1	
Buizerd		1	1	2	3	
Torenvalk		2		1	1 (1)	2
Watersnip		1		1		
Houtsnip		2				
Holenduif					17	43
Houtduif		72	24 (120)	94	62	2 (7)
Grote Bonte Specht					1	
Boomleeuwerik				1 (3)		
Boompieper						7 (3)
Graspieper						1
Witte Kwikstaart					2	1
Winterkoning		1	3		2	
Heggenmus			1	1	2	
Roodborst		1		1	6 (1)	
Roodborsttapuit					4	3
Tapuit						1
Merel		5 (1)		2 (2)	3	3 (2)
Kramsvogel		1	1			
Zanglijster				2 (1)	1 (1)	(1)
Grote Lijster		1		1 (1)	1	1
Zwartkop						1
Tjiftjaf					3 (1)	
Fitis						9
Goudhaan			1			
Zwarte Mees		1	(2)			
Pimpelmees		2	4			
Koolmees		9	2		1 (2)	1
Gai		4		1	(2)	
Ekster		4 (2)	3		4 (2)	
Kauw						2

Zwarte Kraai	10	7	8	8	4
Raaf	1	1 (1)			
Vink	18 (4)	1 (5)	125 (5)	7 (3)	5 (12)
Groenling	6				(1)
Putter	1 (1)		(3)		(3)
Sijs			2		
Kneu				4	27 (2)
Grote Barmsijs			10		
Goudvink	2 (1)		2		
Appelvink		1	3		
Geelgors	1		42	11	20 (2)
Rietgors		1			

Zeddam is het rijkst aan soorten: tijdens vijf tellingen werden maar liefst 43 verschillende soorten waargenomen. Talrijkste soorten waren Vink, Houtduif en Geelgors.

Tabel 8. Soorten en aantallen per bezoek in het winterseizoen 2016/17 in deelgebied Stokkum e.o. Havik, Sperwer, Groene Specht zijn eenmalig in laag aantal net buiten de gebiedsgrenzen waargenomen en niet opgevoerd.

soort	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Blauwe Reiger			1			
Blauwe Kiekendief	1			1		
Buizerd	3 (1)		1	(1)	(3)	
Torenvalk	1	1	1		1	
Holenduif		13	3		9	
Houtduif	40	210	40 (90)			
Veldleeuwerik	25	15	105			
Graspieper	7	17	28			
Witte Kwikstaart					45	
Roodborst	1					
Kramsvogel		26				
Zanglijster					2	
Grote Lijster	5		1	2 (1)	3	
Gaai			2			
Kauw					82	
Zwarte Kraai	3	2	4	5	46	
Raaf		2		2	1	
Spreeuw		2			18	
Vink	2 (10)	2	1	10	2	
Keep	(1)			2		
Groenling	90 (2)	60	14	45		
Putter	(4)	1 (15)		4		
Sijs	5	(10)	(3)			
Kneu	10	78	5	20		
Geelgors	34	29	30	8	6	
Rietgors	1		1	2		

Deelgebied Stokkum was met vijf tellingen goed voor 26 soorten. Houtduif, Veldleeuwerik en Groenling vormden de top drie van talrijkste soorten.

4.2. Toelichting per soort

Van de onderzochte soorten zijn Geelgors en Patrijs goede indicatorsoorten om de effecten van het gevoerde beheer en gewaskeuzes te kunnen meten. Om die reden worden deze twee soorten jaarlijks besproken.

Geelgors

In de eerste 'akkerwinter' van 2011/12 werd meteen duidelijk dat de akkers van het Bergherbos een grote aantrekkingskracht hebben op Geelgorzen. Gemiddeld werden per telling per gebied 23 Geelgorzen gezien. In volgende winters zakte dit gemiddelde naar 7-20 vogels per telling. In vrijwel alle gebieden werden toen vrij forse aantallen waargenomen, alleen met de omgeving van Beek als negatieve uitschieter. In de overige gebieden waren groepen van 30-40 vogels eerder regel dan uitzondering, met 81 vogels in december 2011 op de Zeddammerakkers als maximum (tabel 9, links). In 2012/13 was het aanmerkelijk schraler met Geelgorzen, in 2013/14 werden weer vergelijkbare aantallen gezien als in 2011/12, maar zowel in 2014/15 als in 2015/16 lagen de aantallen wederom op een laag niveau (tabel 9).

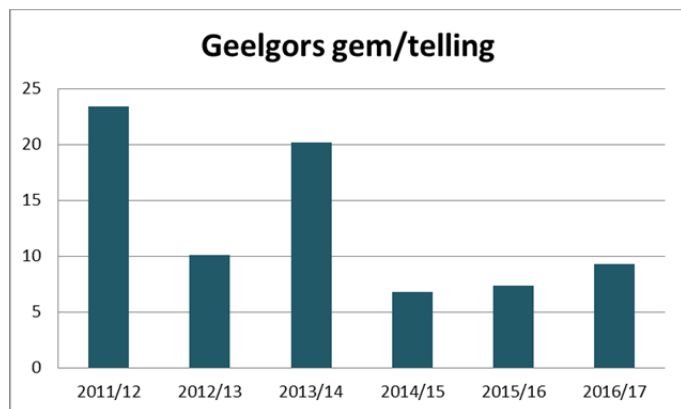
Tabel 9. Aantallen van Geelgors per gebied tijdens de maandelijkse tellingen in 2011/12 t/m 2016/17. 'ng' is niet geteld.

Gebied	2011						2012					
	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Beek	ng	0	0	0	0	ng	0	0	1	0	1	ng
Loerbeek	15	30	43	45	33	16	1	1	8	0	0	10
Kilder	37	39	41	17	6	7	14	3	14	0	14	4
Braamt	ng	ng	25	24	15	ng	0	ng	0	0	33	0
Zeddamm	40	81	27	17	41	36	19	61	78	1	8	36
Stokkum	16	0	48	1	2	ng	17	3	6	0	6	3
Totaal	108	150	184	104	97	59	51	68	107	1	62	53

Gebied	2013						2014					
	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Beek	0	3	13	7	1	3	25	1	0	ng	5	0
Loerbeek	25	2	33	24	25	11	8	7	9	0	7	7
Kilder	16	14	13	11	10	ng	2	6	1	0	5	ng
Braamt	0	1	20	9	ng	ng	0	0	0	7	0	1
Zeddamm	11	59	90	119	57	21	62	1	0	9	40	26
Stokkum	1	32	0	12	2	ng	1	0	0	0	0	2
Totaal	53	111	169	182	95	35	98	15	10	16	57	36

Gebied	2015						2016					
	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Beek	8	0	0	0	ng	ng	0	28	6	35	0	ng
Loerbeek	0	1	0	0	0	0	0	1	12	0	0	0
Kilder	1	20	1	17	10	ng	2	11	20	3	4	0
Braamt	0	0	0	ng	0	1	0	0	0	0	0	2
Zeddamm	84	29	12	1	16	26	ng	1	0	42	11	20
Stokkum	5	0	0	1	0	3	34	29	30	8	6	ng
Totaal	98	50	13	19	26	30	36	70	68	88	21	24

De maxima per telling varieerden van 59 tot 184 Geelgorzen in 2011/12, van 1 tot 107 in 2012/13, van 35 tot 182 in 2013/14, van 7 tot 62 in 2014/15, van 1 tot 84 in 2015/16 en van 22 tot 88 in 2016/17. De gemiddelden per telling is de meest betrouwbare maat om de talrijkheid van Geelgorzen per seizoen te beoordelen (figuur 2). Dan wordt zichtbaar dat goede en slechte seizoenen elkaar de eerste drie jaren afwisselden. Daarna stabiliseerde het gemiddeld aantal Geelgorzen op een laag niveau; al was het gemiddelde in seizoen 2016/17 iets hoger (respectievelijk gemiddeld 7, 7 en 10 Geelgorzen per telling).

Figuur 2. Gemiddeld aantal Geelgorzen per telling in 2011/12 t/m 2016/17.

Ontwikkelingen per gebied

Zes telseizoenen op een rij laten duidelijk variatie in aantallen en spreiding zien, zowel tussen seizoenen als tussen gebieden. In *Beek* zaten de eerste vijf seizoenen nauwelijks Geelgorzen. In 2016/17 werden hier echter substantiële aantallen geteld, met 28 exemplaren in december en 35 in februari. *Loerbeek* heeft na twee goede seizoenen 2011/12 en 2013/14 sterk aan belang ingeboet. Ging het in de goede maanden in genoemde seizoenen nog om 25-45 Geelgorzen, in 2016/17 was dit gekelderd tot 1-12 exemplaren.

Kilder kende twee topseizoenen in 2011/12 en 2013/14 en liet in de overige jaren lagere aantallen voor Geelgors zien.

Braamt was alleen in 2011/12 echt goed voor Geelgors; daarna slechts incidenteel goed en vaak afwezig.

Zeddam is verreweg het beste gebied voor Geelgors rond het Bergherbos. In alle jaren worden hier de seizoensmaxima gescoord en het hoogste seizoen gemiddelde gehaald (behalve in seizoen 2016/17, toen was Stokkum beter).

Stokkum liet in 2016/17 het beste seizoen voor Geelgorzen zien. Na twee seizoenen nagenoeg te ontbreken werden afgelopen seizoen weer 6-34 vogels per telling gezien.

Het verdient aanbeveling de verspreiding van vogels te koppelen aan gewassen zodat een eventuele correlatie bepaald kan worden.

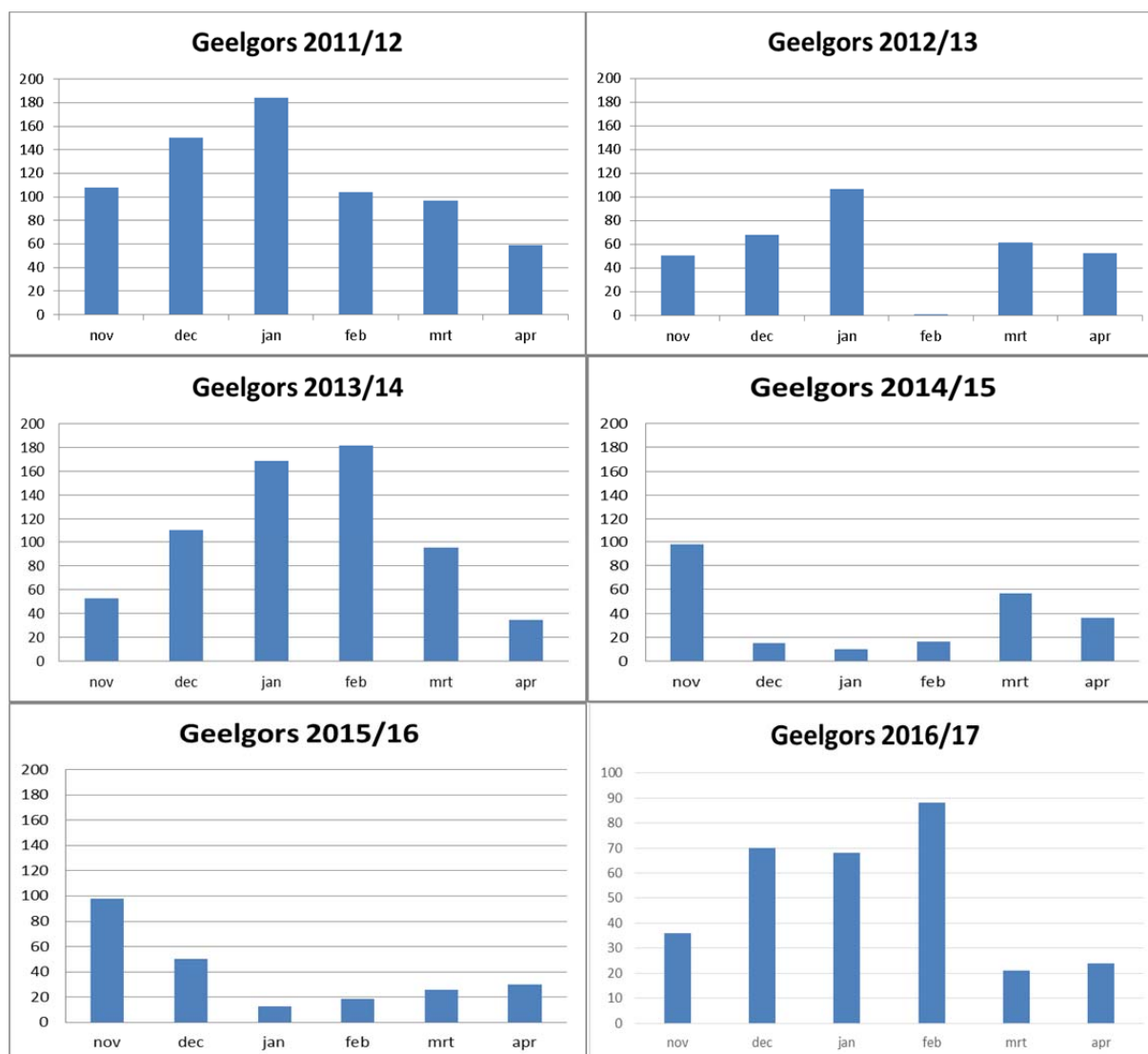
Ontwikkelingen per seizoen

In figuur 3 zijn de maandmaxima gepresenteerd. In deze figuur is geen rekening gehouden met het feit dat sommige gebieden niet altijd geteld zijn (er missen in 2015/16 vier tellingen). Om die reden zijn nog figuren toegevoegd waarin alleen de gebieden zijn verwerkt waarin elke maand is geteld (*Loerbeek*, *Kilder*, *Zeddam*, *Stokkum*, figuur 4).

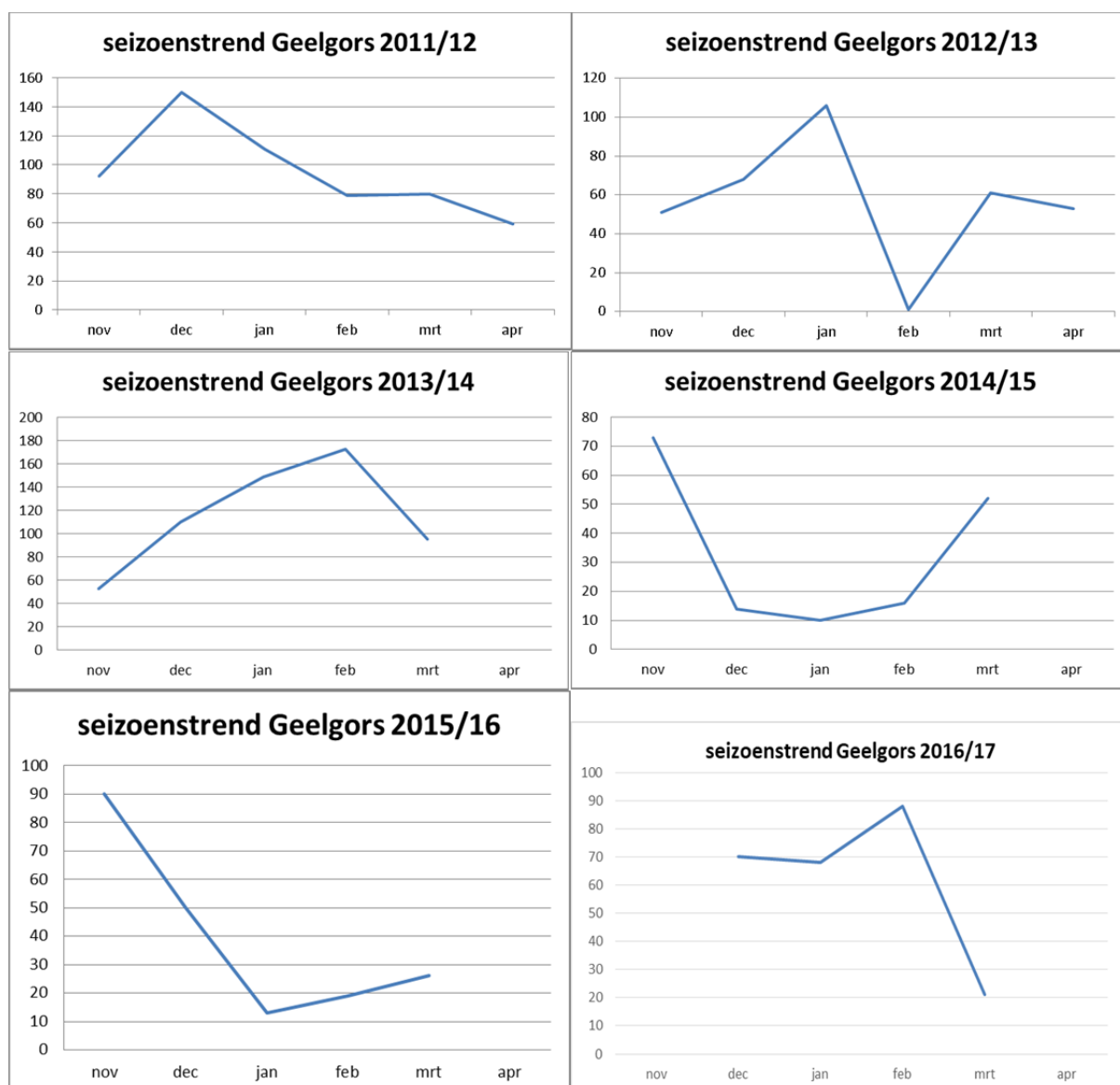
Het seizoensverloop in 2016/17 kwam sterk overeen met het verloop in seizoenen 2011/12 t/m 2013/14. Vanaf november oplopende aantallen en een piek in februari. In maart en april lagen de aantallen met 6-20 vogels op een kwart van februari. Of dit duidt op verminderde hoeveelheden voedsel of vertrek van Geelgorzen richting broedgebieden met het naderende voorjaar is niet bekend.

Seizoen 2016/17 breekt het patroon van afgelopen twee seizoenen, waarbij aan het begin van het seizoen juist de hoogste aantallen werden vastgesteld, om vervolgens in de loop van het seizoen snel af te nemen. Dit patroon duidt op een geringe voedselbeschikbaarheid. Veel vogels hebben het gebied met het invallen van de winter verlaten en keren pas weer terug bij

aanvang van het broedseizoen. Er zijn echter wel verklaringen voor deze twee opeenvolgende matige seizoenen. In 2014/15 heeft vermoedelijk de enorme muizenpiek in 2014 de voedselbeschikbaarheid voor de vogels sterk verminderd. Een optie waar rekening mee moet worden gehouden is dat de muizen in dat seizoen het graan en zaad “voor de neus van de vogels hebben weggegeten” (Klaassen 2015b). In 2015/16 vervolgens zijn door omstandigheden de geplande beheersmaatregelen nauwelijks uitgevoerd. De akkers lagen er vergeleken met eerdere winters erg kaal bij, met nauwelijks ruige randen en overstaand graan (Klaassen 2016). Er viel kortom voor Geelgorzen weinig te halen. Dit is ook zichtbaar in de aantallen van de andere soorten. Een laatste factor waar rekening mee moet worden gehouden is verstoring door loslopende honden. Pas vanaf 2014/15 worden door de waarnemers ook de loslopende honden genoteerd en ingevoerd, zodat we een eventueel effect op dit moment nog niet kunnen staven met aantallen.

Figuur 3. Maandelijkse aantallen van Geelgors voor alle zes gebieden samen in 2011/12 t/m 2016/17. (niet alle gebieden zijn maandelijks geteld).

Figuur 4. Seizoenstrend van Geelgors in de gebieden die maandelijks zijn geteld (Loerbeek, Kilder, Zeddamm, Stokkum) in 2011/12 t/m 2016/17.

Patrijs

Tijdens de akkervogeltellingen in het winterhalfjaar van seizoen 2016/17 zijn rond het Bergherbos geen Patrijzen waargenomen. Vlak na winterseizoen zijn op 5 mei 2017 op de Zeddammerakkers twee rustende Patrijzen waargenomen. Gezien de geringe actieradius en het feit dat de waarneming middenin het broedseizoen viel, mag er vanuit worden gegaan dat het hier een broedpaar Patrijs betrof.

Het is het tweede seizoen zonder Patrijzen (tabel 10). Alle waarnemingen tot nu toe stammen uit april (3), maart (1) en februari (1). In november, december en januari zijn nog geen enkele keer Patrijzen gezien. Dit past in het beeld van de eerder geopperde suggestie dat de lokale broedvogels vermoedelijk elders overwinteren en pas weer in het gebied verschijnen als de broedtijd nadert. Ook als broedvogel gaat het niet goed met de Patrijs. In het broedseizoen van 2016 (dus volgend op het hier beschreven winterseizoen) werd tijdens een broedvogelinventarisatie van alle akkers slechts 1 paar gevonden. In 2010 waren dat er nog 4. Op de Zeddammerakkers, wat als proefvlak in meerdere jaren is geïnventariseerd, is de afname ook duidelijk zichtbaar (Klaassen 2016).

Tabel 10. Aantallen van Patrijs tijdens de maandelijkse wintertellingen in 2011/12 t/m 2016/17 (jaartotalen).

Soort	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Patrijs	7	0	2	2	0	0

In Loerbeek is in 2017 één territorium van Patrijs vastgesteld. In het BMP-plot Zeddammerakkers is in 2017 geen Patrijs vastgesteld (tabel 11). Vlak buiten het proefvlak is wel een paar Patrijs met pas uitgevlogen jongen waargenomen. Dat de soort zich succesvol voortplant in het gebied stemt hoopvol.

Tabel 11. Aantallen van Patrijs als broedvogel op de Zeddammerakkers in 1997 t/m 2017 (territoria). NB. In 2017 is net buiten de grenzen van het BMP-plot een territorium van Patrijs vastgesteld.

Soort	1997	1999	2000	2001	2005	2010	2016	2017	Ontw
Patrijs	2	3	2	2	1	2	0	0	-

Literatuur

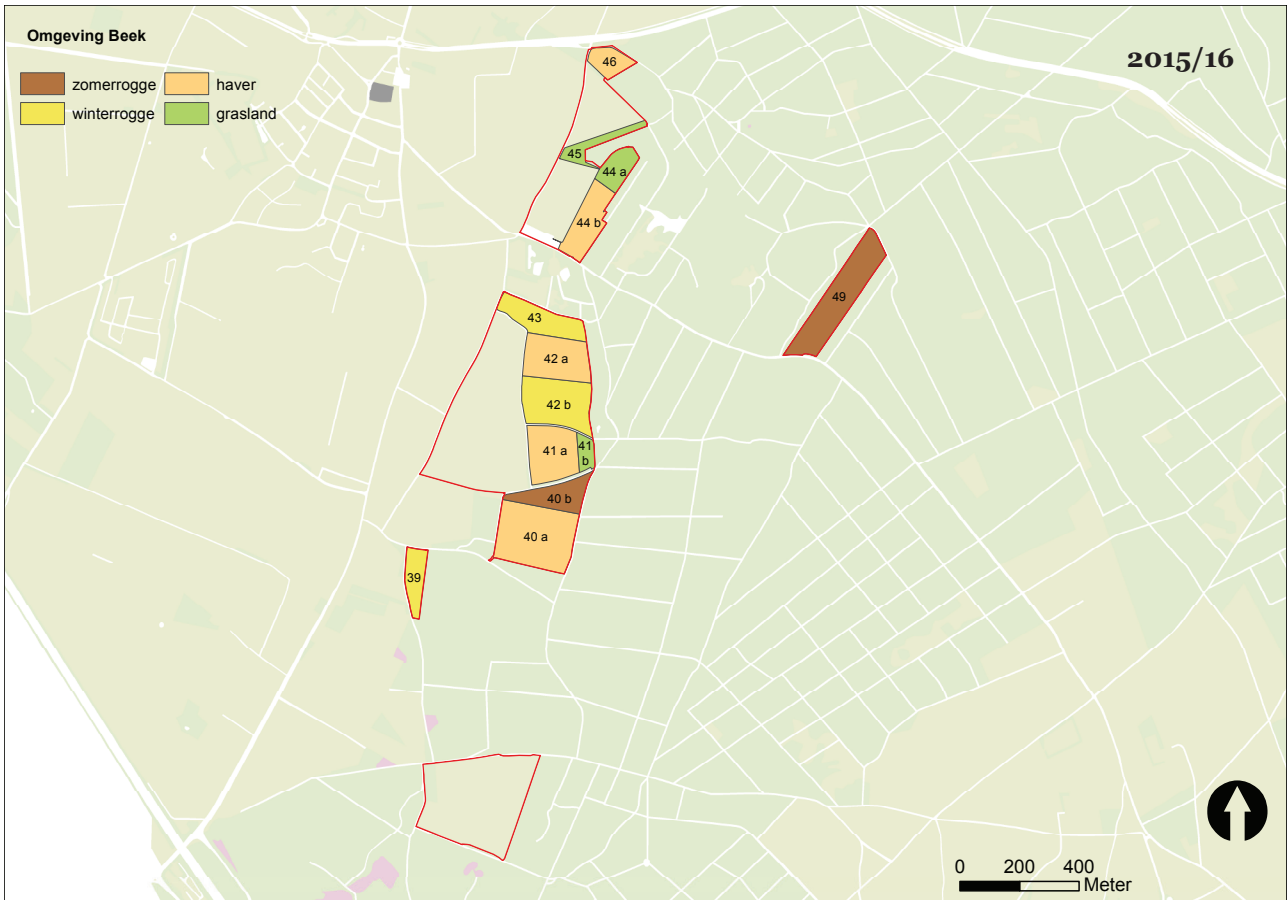
- de Boer V. 2011. Ontwikkelingen van de broedvogels in het Bergherbos (Gld) in 1986-2011. Sovon-inventarisatierapport 2011/20. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Klaassen O. 2012. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2011/12. Sovon-rapport 2012/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Klaassen O. 2013. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2012/13. Sovon-rapport 2013/64. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Klaassen O. 2014. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2013/14. Sovon-rapport 2014/41. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Klaassen O. 2015. Roofvogels en enkele karakteristieke en schaarse soorten van het Bergherbos in 2014. Sovon-rapport 2015/17. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Klaassen O. 2015b. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2014/15. Sovon-rapport 2015/25. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Klaassen O. 2016. Broedvogels van de akkers van het Bergherbos in 2016. Sovon-rapport 2016/46. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Klaassen O. 2016. Akkervogeltellingen op de akkers van het Bergherbos in de winter van 2015/16. Sovon-rapport 2016/58. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

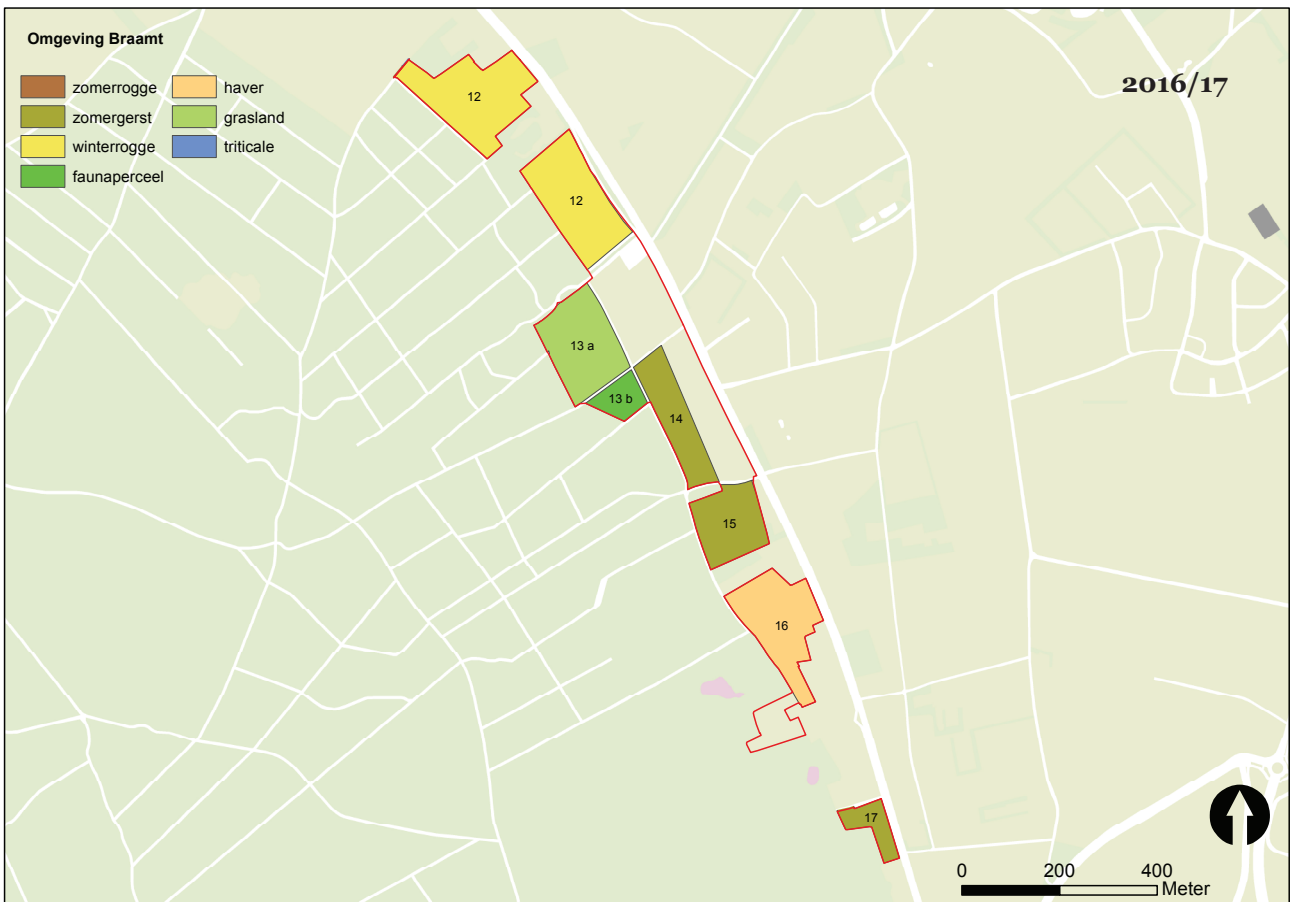
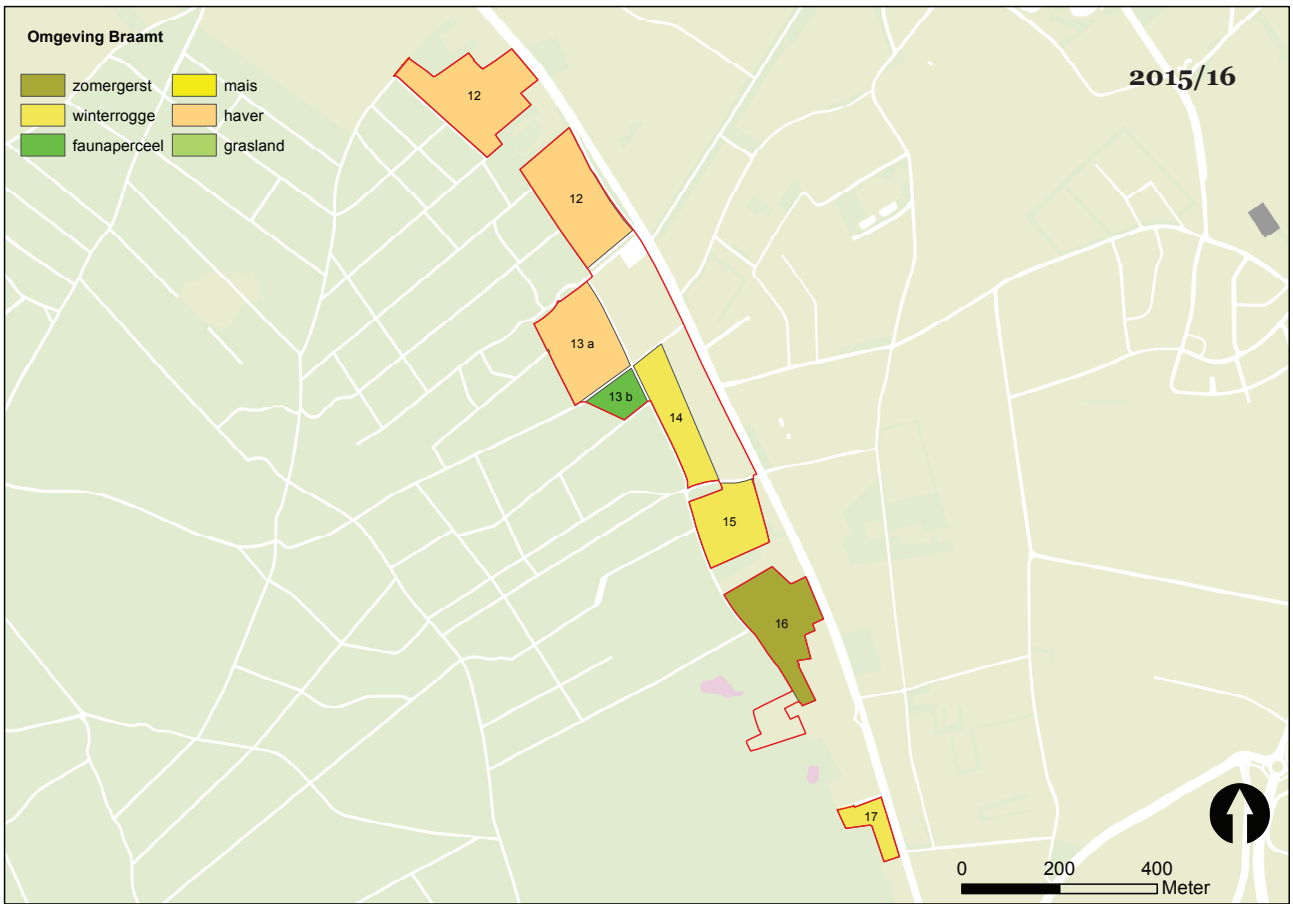
Bijlage 1. Onderzochte soorten

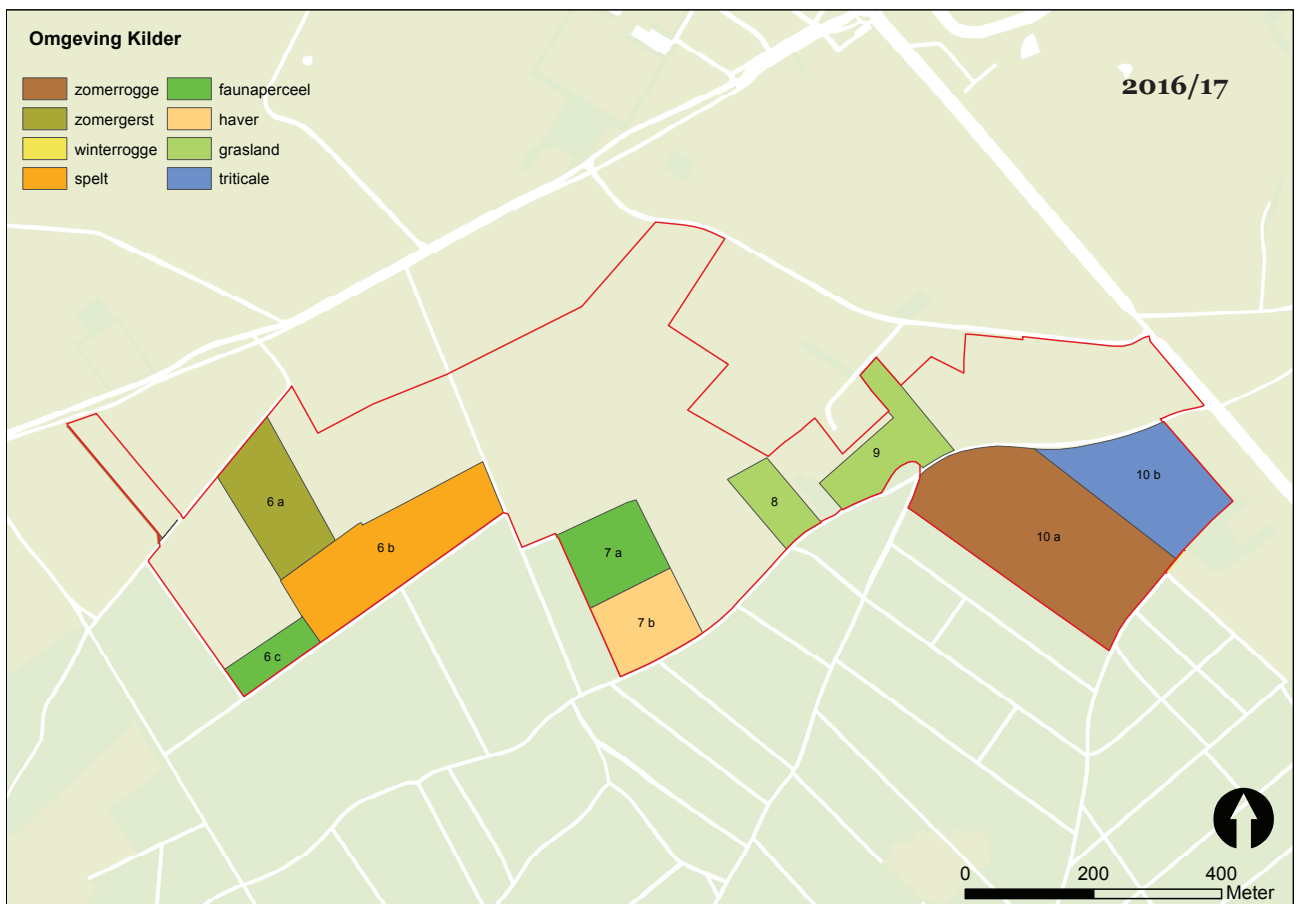
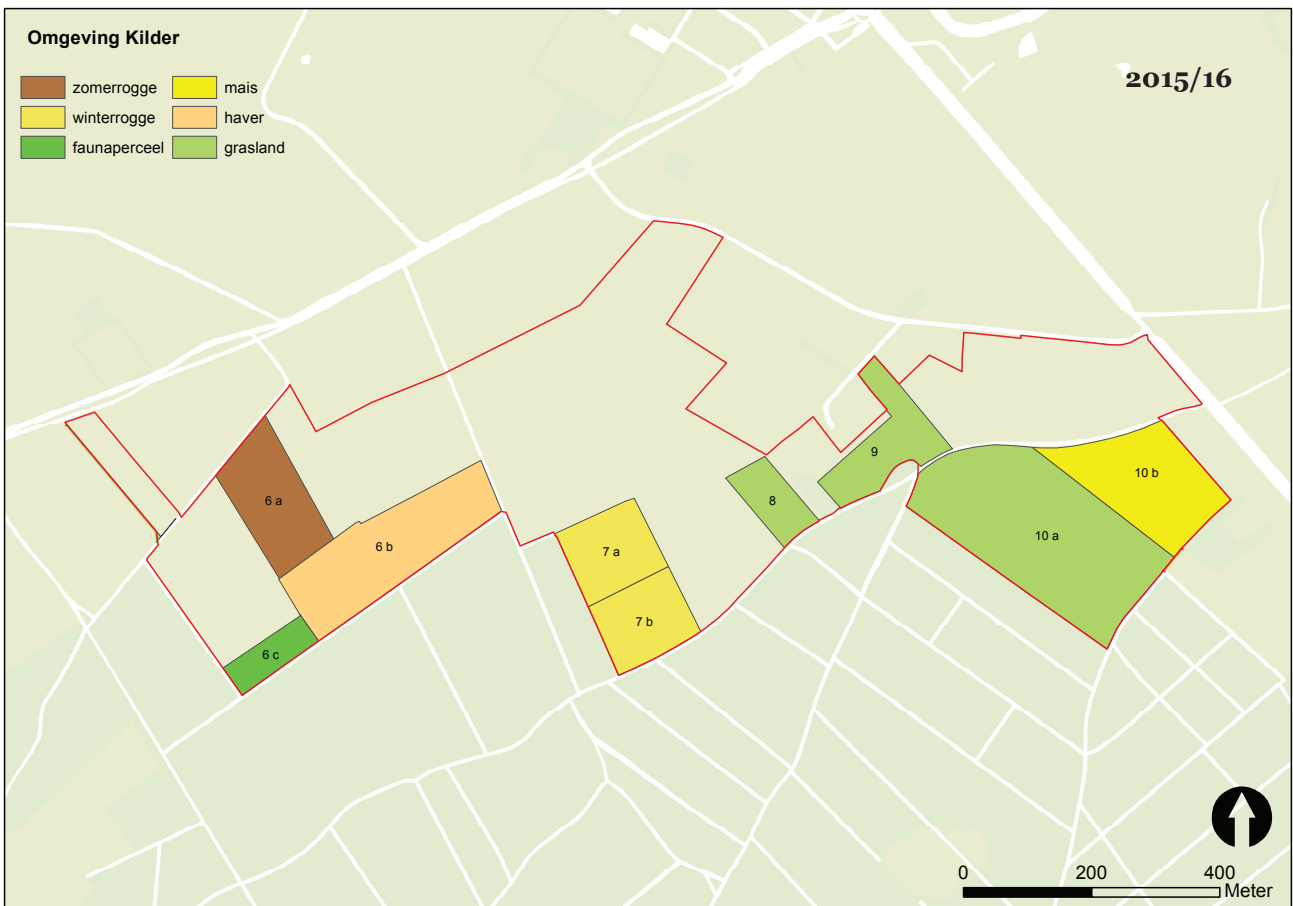
Soort	Afk.
Grote Zilverreiger	GrZi
Blauwe Reiger	BIR
Ooievaar	Ooi
Knobbelzwaan	KZ
Kleine Zwaan	KIZ
Wilde Zwaan	WZ
Rietgans	Rga
Kolgans	Kga
Grauwe Gans	Gga
Soepgans	SoeG
Bruine Kiekendief	BrK
Blauwe Kiekendief	BIK
Grauwe Kiekendief	GrK
Havik	Ha
Sperwer	Sp
Buizerd	Bui
Torenavalk	TV
Slechtvalk	SIV
Patrijs	Pa
Kwartel	Kw
Fazant	Fa
Kwartelkoning	KwK
Kievit	Ki
Wulp	Wu
Holenduif	Hol
Houtduif	HD
Turkse Tortel	TT
Zomertortel	ZoT
Velduil	VU
Groene Specht	GS

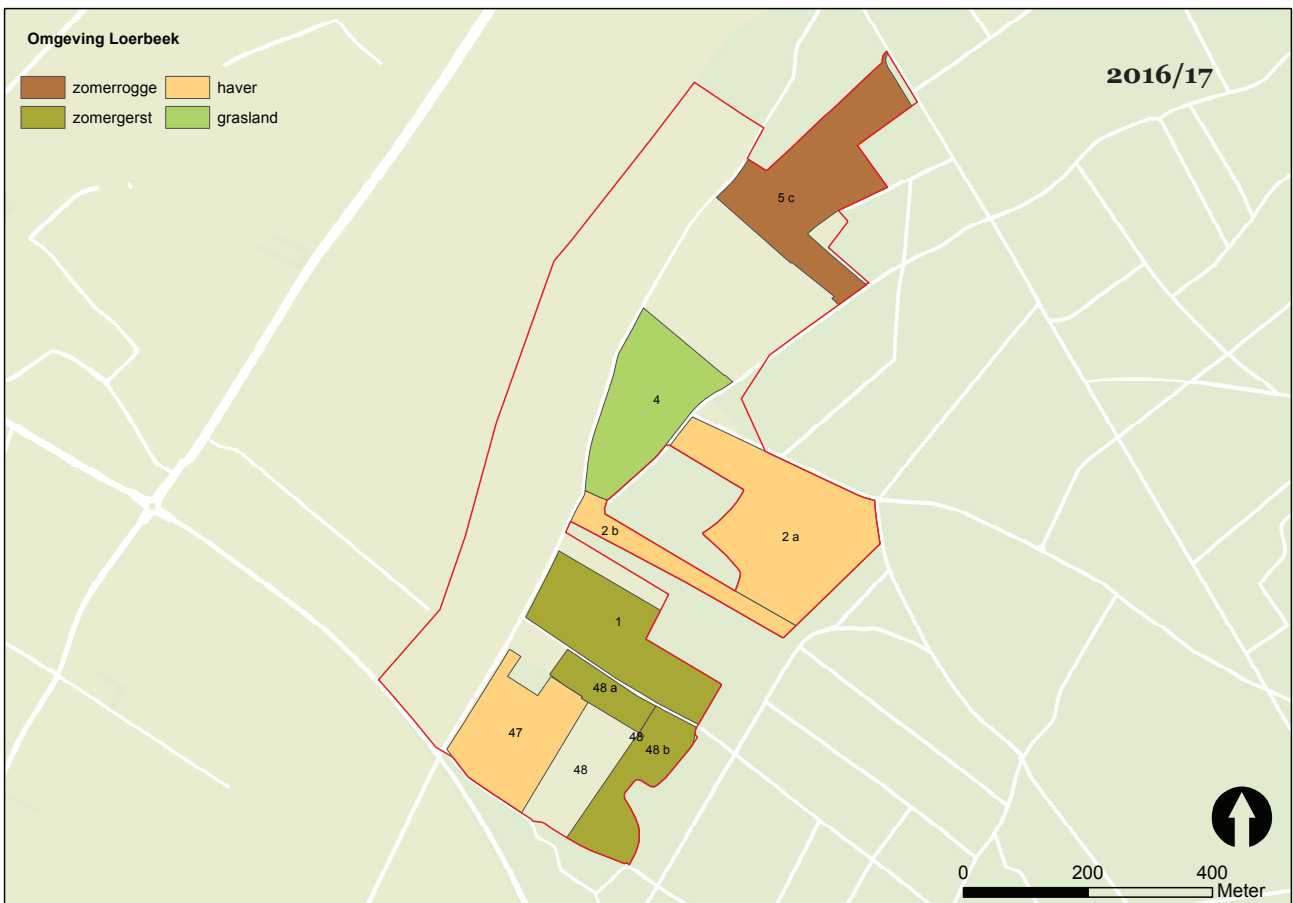
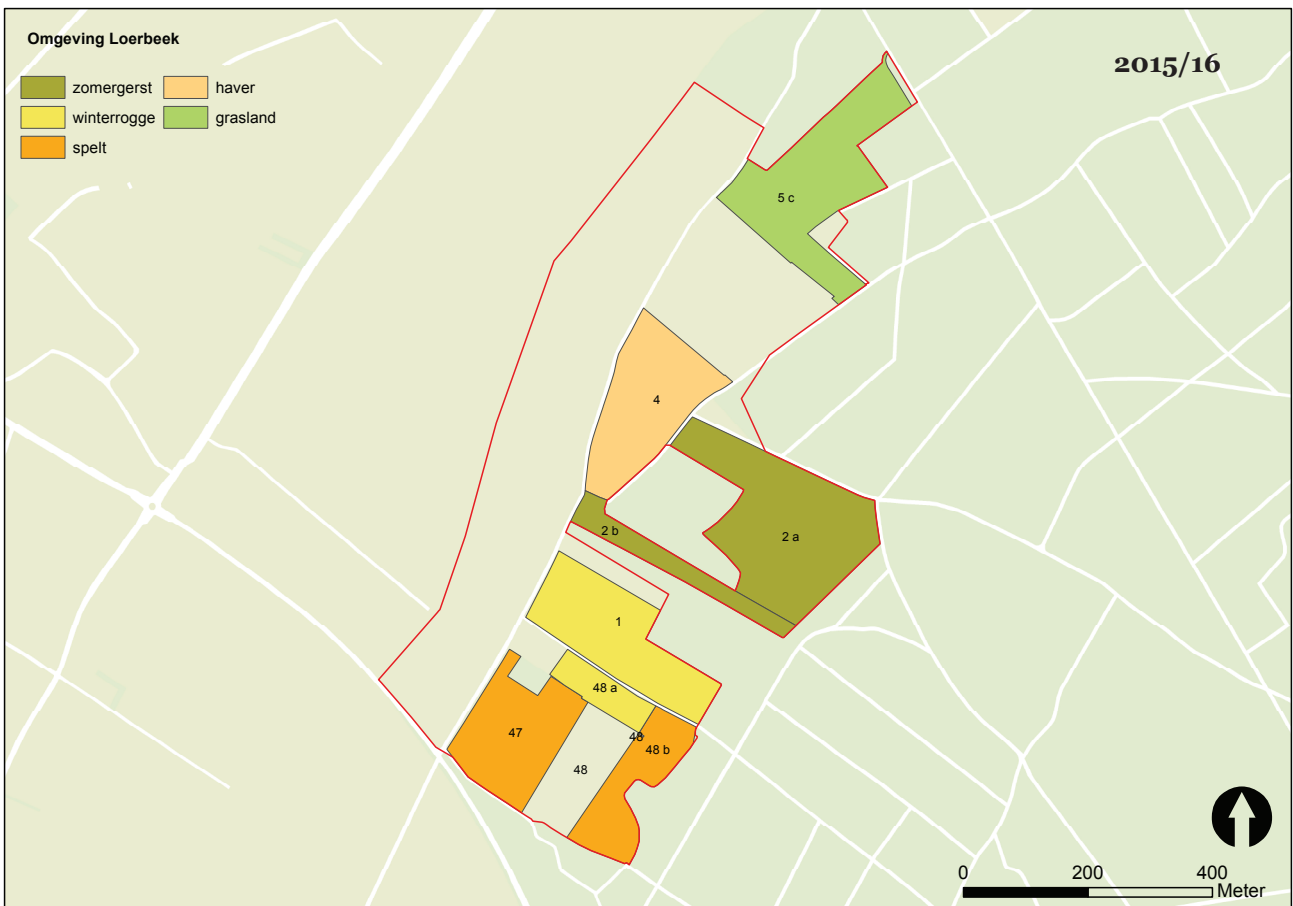
Soort	Afk.
Veldleeuwerik	VL
Graspieper	Gp
Gele Kwikstaart	GKw
Heggenmus	HM
Paapje	Paap
Roodborsttapuit	RT
Tapuit	Ta
Merel	Me
Kramsvogel	KV
Zanglijster	Z
Koperwiek	KW
Grote Lijster	GL
Klapekster	KIE
Gaai	Gaai
Ekster	E
Kauw	Ka
Roek	Ro
Zwarte Kraai	ZKr
Raaf	Rf
Spreeuw	S
Huismus	H
Ringmus	RM
Vink	V
Keep	Keep
Groenling	G
Putter	Pu
Kneu	Kn
Goudvink	Gv
Geelgors	GG
Rietgors	RG

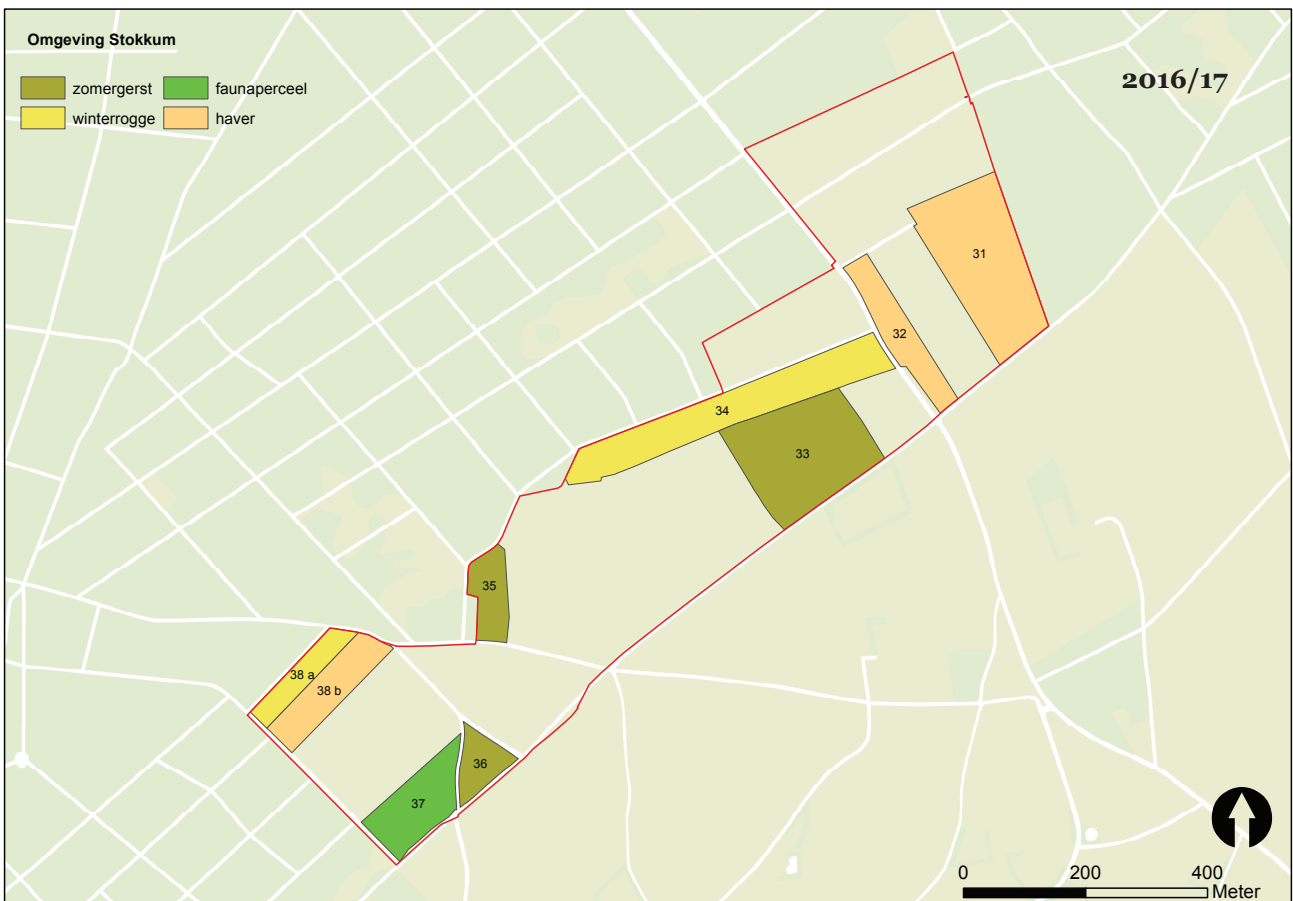
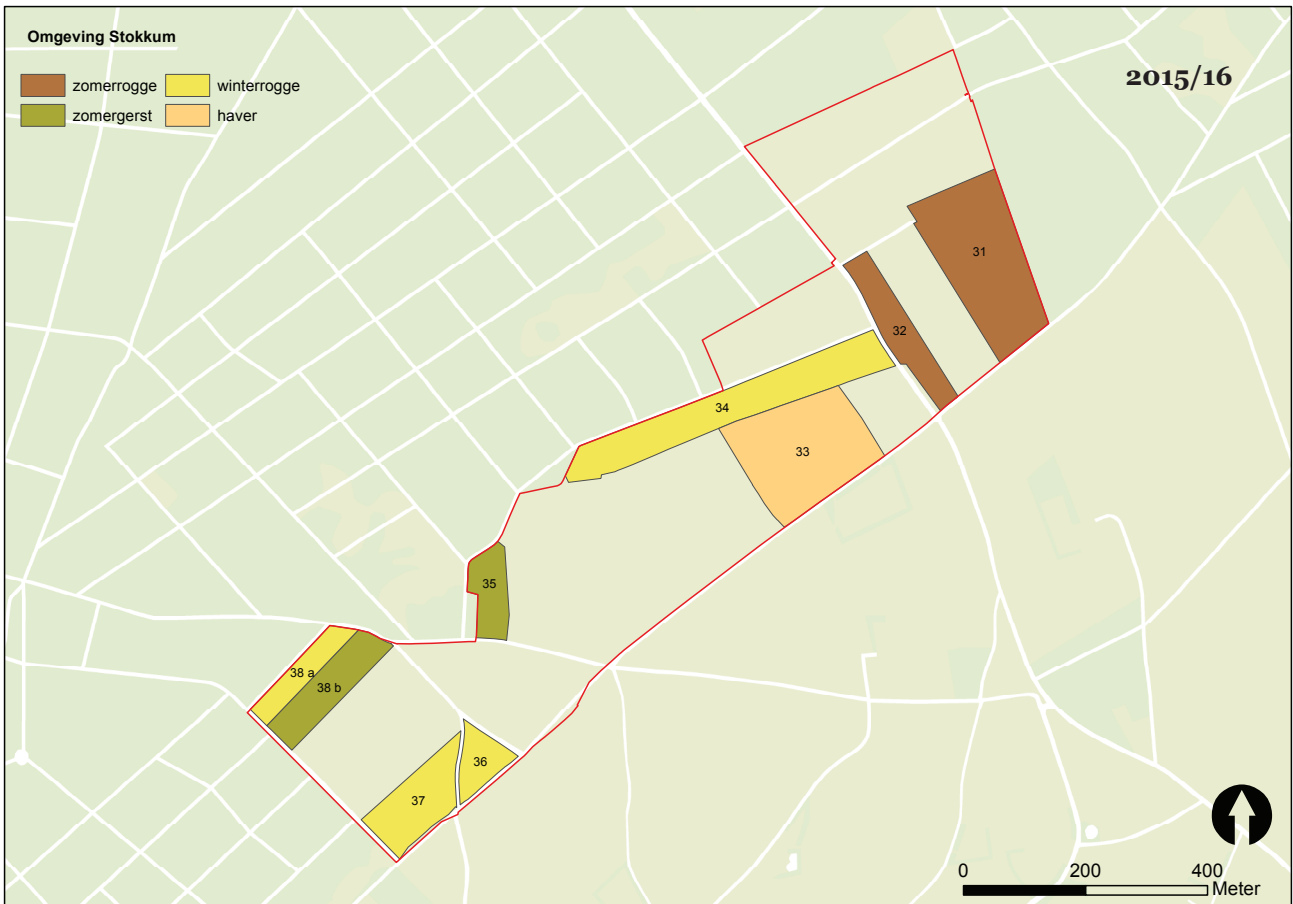
Bijlage 2. Gewaskaarten seizoen 2015/16 en 2016/17

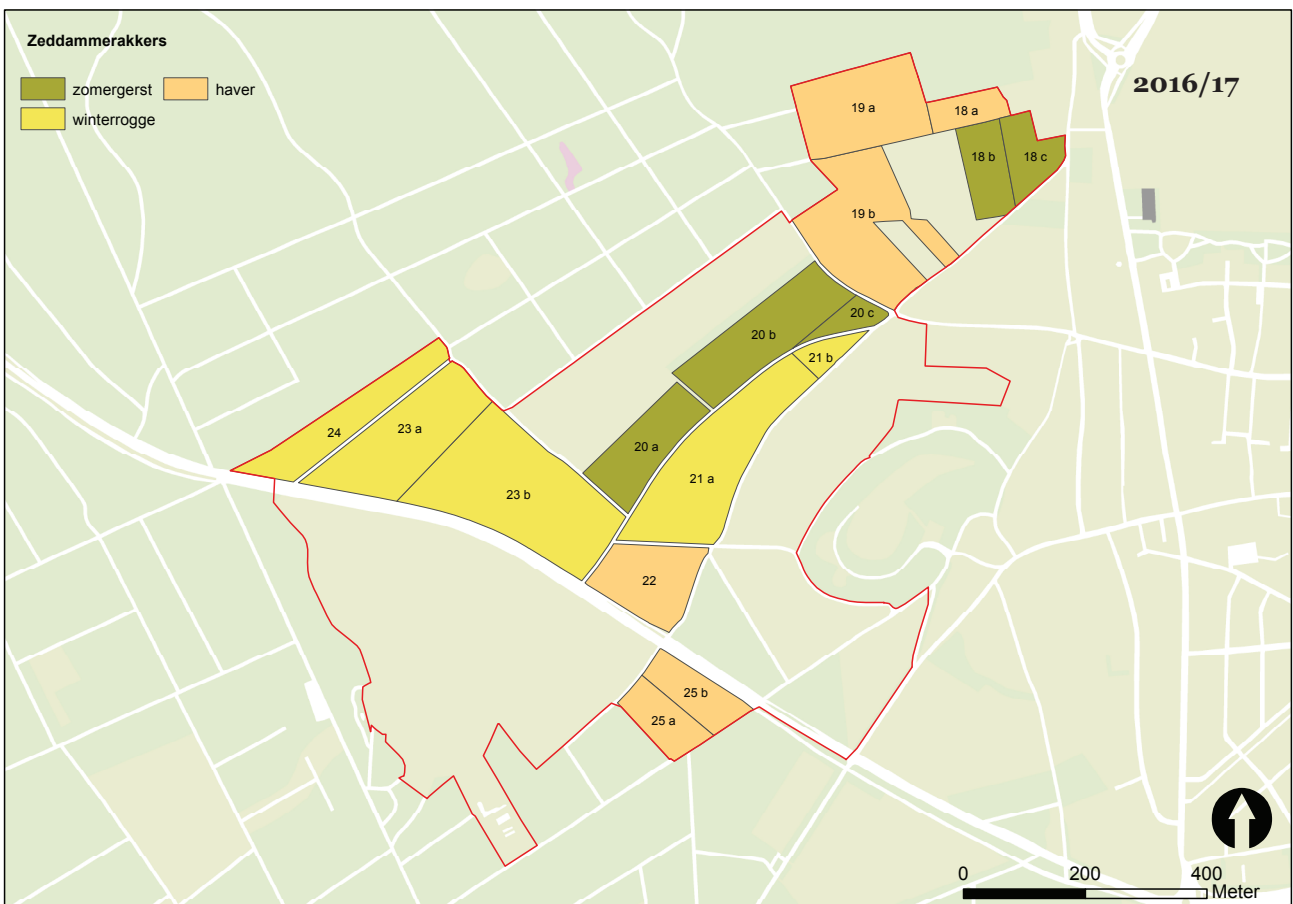
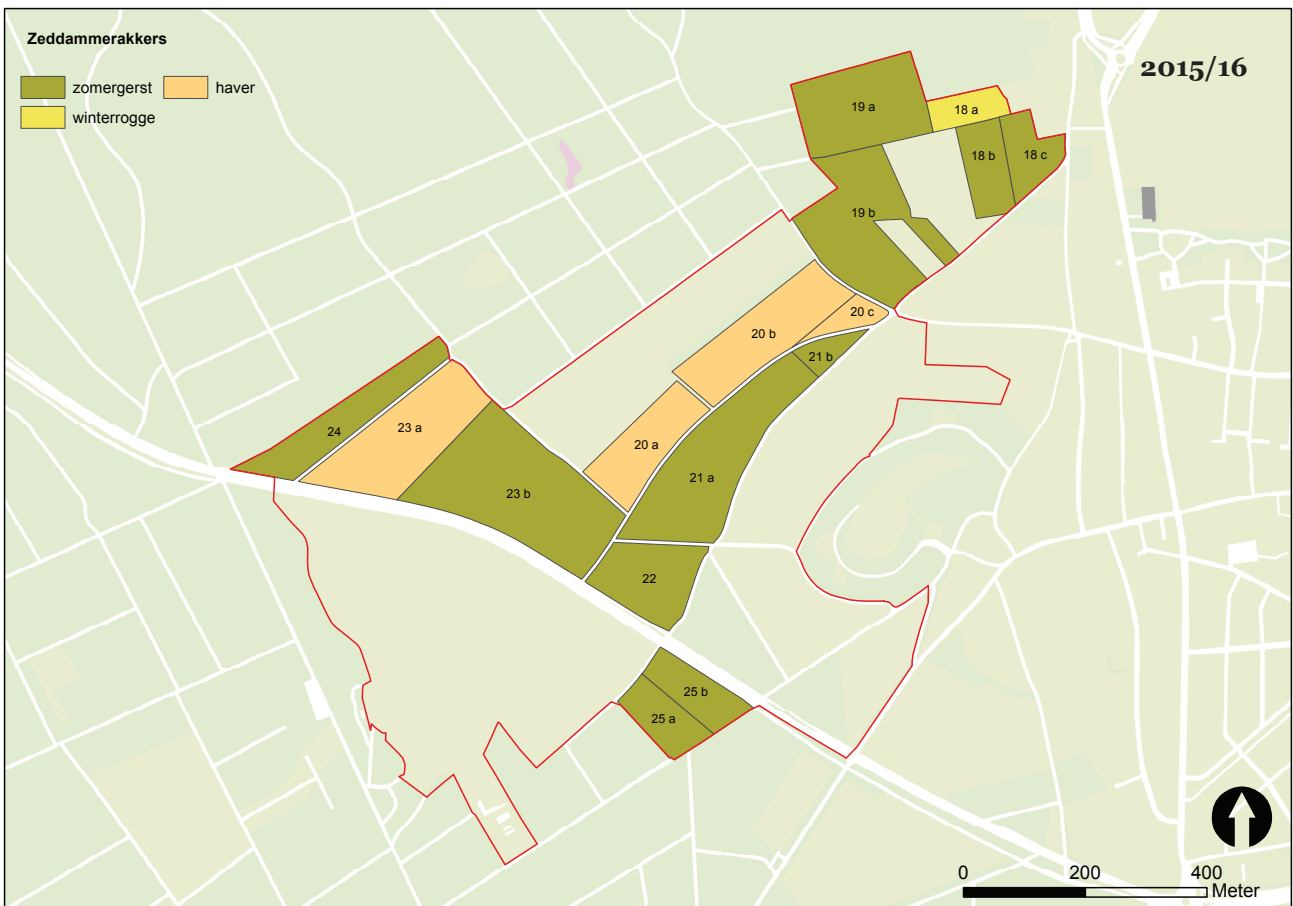

In opdracht van

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

